

© Daniel Clowes

– Ghost World kasvoi matkan varrella. Alunperin sen oli tarkoitus olla kuusisivuinen juttu kahdesta kaveruksesta, mutta minä vain jatkoin ja jatkoin tarinaa ja siitä tulikin toistasataa sivua pitkä albumi. Elokuva tehdessä pääsin tarinaan taas käsiksi. Ehkä se nyt on viimeinkin käsitelty, Daniel Clowes virnistää.

"SARJAKUVAA EI VOI EDITOIDA!"

HOLLYWOOD OPETTI DANIEL CLOWESILLE ELOKUVAN JA SARJAKUVAN EROAVAISUUDET

Ville Hänninen, BERGEN

Daniel Clowes sai vaikuttaa harvinaisen paljon siihen, miltä Ghost World -elokuva loppujen lopuksi näytti.

Sanfransicolaisen Daniel Clowesin (s. 1961) Ghost World lukeutuu viime vuosikymmenen amerikkalaisen sarjakuvan merkkiteoksiin. Siinä Clowes kuvaa uskottavasti kahden juuri lukionsa lopettaneen teini-ikäisen tytön umpisolmua elämäänsä kanssa.

Monen muun menestyssarjakuvan tapaan Ghost Worldista on tehty elokuvaversio. Se croaa useimmista sarjakuvaelokuvista kahdella tavalla: kyseessä ei ole supersankari- tai toimintaelokuva, eikä se ole huono.

Elokuvan on ohjannut loistavasta Robert Crumb -dokumentista muistettu Terry Zwigoff, ja sen pääosissa ovat Thora Birch, Scarlett Johansson ja Steve Buscemi. Indie-elokuvasta tuli Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa pikkuhitti, mutta Suomessa vain Rakkautta ja anarkiaa -festivaaleilla esitetty leffa meni suoraan videolle. Se lienee ilmestynyt tämän lehden ilmestyessä.

Clowesin sarjakuvien ja Ghost World -filmatisoinnin hyvää menekkiä kuvaa hyvin miehen kommentti hänen kuultuaan, että sarjakuva oli juuri ilmestymässä Suomessa, ja elokuvakin on näytetty pariin otteeseen.

– Mitä, nytkö te vasta saitte elokuvan katsottavaksenne? Saatatte olla Euroopan viimeinen maa siinä suhteessa. Albumi sentään on vielä kääntämättä aika

monessa maassa, hän sanoo aidosti yllätynneen kuuloisena.

Ghost World oli sikäli harvinaislaatuinen Hollywood-projekti, että elokuvaan alkuperäisteoksen pohjalta käsikirjoituksen tehneelle Clowesille annettiin mahdollisuus vaikuttaa lopputulokseen.

– Asuin elokuvan tuotanto- ja kuvausvaiheessa Los Angelesissa. Toisin kuin yleensä, minun oli mahdollista vaikuttaa elokuvan lavasteisiin, puvustukseen ja jopa kohtausten lopulliseen

muotoon. Saatoin vaihtaa henkilöhahmojen vuorosanoja jopa aivan viime hetkellä, Clowes ilakoi.

Koska sarjakuva-albumi ei ollut tarpeeksi pitkä kahden tunnin elokuvaksi, Clowes joutui työstämään tarinansa uudelleen.

– Elokuvan päähenkilöt henkilöt ovat samoja, he ovat samanikäisiä ja painiskelevat samanlaisten ongelmien keskellä. Mehustimme ja laajensimme kuitenkin tarinaa lisäämällä siihen Steve Buscemin esittämän henkilöhahmon (Seymour)

© MGM

– Elokuvan tekeminen on maagista. Oli outoa, hyvin epätodellista nähdä omat hahmonsia elävänä ensi kertaa. Tunsin voivani tehdä mitä tahansa, vaikka taikoa kuolleen isoisäni eläväksi valkokankaalle, Daniel Clowes hekumoi.

– sekä useita kohtauksia, joita ei ollut lainkaan alkuperäisessä elokuvassa.

– Vanhan tarinan monistamisesta sellaisenaan valkokankaalle olisi tullut jotenkin halpa olo, mutta nyt saatoin palata vanhaan aiheeseen vielä kerran, muunnella perusasetelmaa ja "sovittaa" joitakin kohtauksia uusiksi.

Elokuvan ja sarjakuvan erottaa toisistaan edellisen kollektiivinen luonne. Sarjakuvantekijällä on periaatteessa diktaattorin valtuudet omaan työhönsä, kun taas Hollywood on loputtomien kompromissien työssä.

– Sarjakuvassa improvisointi on helpompaa, eikä kaikkea tarvitse suunnitella pilkuntarkasti etukäteen. Toisaalta vasta Ghost Worldin jälkituotantovaiheessa tajusin, miten tärkeä vaihe editointi on elokuvalla. Olemassaolevasta materiaalista on mahdollista työstää loputtomasti erilaisia elokuvia, kun taas sarjakuvia on hyvin vaikeaa editoida viime hetkessä toisenlaiseksi. Jos haluaa siirtää ruudun jollekin toiselle sivulle, se ei onnistu noin vain. Kuvilla on määrätty järjestys, joka sotkeutuu, jos yrittää leikata ja liimata niitä toiseen paikkaan, Clowes pohdiskelee.

Tätä kirjoittaessa Clowes odottelee tietoa, toteutuuko hänen sarjakuvansa perustuva "Art School Confidential" -elokuva. Käsikirjoitus on valmis ja Terry Zwigoff innokas astumaan jälleen ohjaajan pallille, mutta MGM-tuotantoyhtiön päätöstä odotetaan vielä.

Hollywoodin seirenen kutsusta huolimatta Clowes ei halua jättää sarjakuvia.

– Rakastan niitä edelleen. Sarjakuva on niin tutkimaton ilmaisumuoto, että sen avulla voi edelleenkin saavuttaa jotain aidosti uutta, toisin kuin vaikkapa kirjallisuudessa tai kuvataiteissa.

Esimerkki Clowesin halusta kokeilla sarjakuvan kerronnallisia mahdollisuuksia on viime vuonna ilmestynyt Eightball # 22. Siinä Clowes rakensi sykerön, jossa eri pürrostoxylien ja kerrontatapojen ristitööstöksestä muodostui mielenkiintoinen mutta ei vähääkään teennäinen kokonaisuus.

– Albumissa oli 32 pikkutarinaa kytköksissä toisiinsa. Lehdestä tuli kokeilevin, mitä olen tehnyt. Tarkoituksena oli kuvata muodon kautta niitä monimutkaisia prosesseja, jotka hallitsevat meidän kaikkien elämää.

– Luulen, että juuri kokemukseni elokuvanteosta vaikuttivat numeroon vahvasti. Sain elokuvasta ja sen jälkituotantoprosessista uudenlaisia virikkeitä, miten rakennetta voi rikkoa.

Clowes korostaa, että elokuvanteossa on myös se hyvä puoli, että on pitkälti muiden varassa, milloin prosessi on ohi.

– Sarjakuvan tekeminen ei lopu oikeastaan koskaan, koska aina voi parantaa. Koska on olemassa miljoonia tapoja toteuttaa jokin sarjakuva, tarvitsen toisinaan jonkun sanomaan minulle, että ei ole kuin yksi tapa – tai pääni räjähtää.

Clowes katsoo epävarman ystävällisesti silmiini ja kertoo, miten piirtäminen on oikeastaan yhtä turhautumista, päivä toisensa jälkeen.

– En ole koskaan tyytyväinen siihen, mitä teen. Taiteentekeminen on väijää-

– Sarjakuvassa ei ole kyse sanojen kuvittamisesta tai kuvien täyttämisestä sanallisella sisällöllä. Kyse on näiden kahden elementin joustavasta kohtaamisesta, Daniel Clowes pohtii.

mättä perässäjuoksemista. Piissäni on visio täydellisestä sarjakuvasta, mutta kun alan työstää tarinaa, se muuttuu aina matkan varrella. Jo toisen sivun kohdalla juttu ja sen konkreettinen toteutus ovat jo aivan toisia kuin kuvittelin. Maalia ei koskaan tavoita, hän voihtii.

Zenonin paradoksia muistuttava kilpajuoksu-idea ja toteutuksen välillä on kuitenkin välttämätön. Clowesin mukaan hän saattaisi lopettaa piirtämisen sinä päivänä, kun onnistuisi täydellisesti.

– Jackson Pollock löysi tavan, jolla hän halusi maalata. Muutaman täydellisen työn jälkeen hän tuli onnettomaksi, alkoholisoitui ja tuhosi itsensä. ■

Teinitytöt aavekaupungissa

Vaikka sarjakuvafilmatointeja on tehty paljon, onnistuneita on harvassa. Hyvin harvassa ovat onnistuneet amerikkalaiset, pienimuotoiset elokuvat pienistä sarjakuvista. Daniel Clowesin ja Terry Zwigoffin Ghost World on sellainen.

Eightball-lehdessä jatkosarjana ilmestynyt tarina kertoo kahdesta juuri ylioppilaaksi päässeestä työstä, Enidistä ja Rebecasta. Näennäisesti siinä ei tapahdu paljoakaan. Kyseessä on tarina viimeisestä kesästä ennen aikuisuutta, taustalla katoavan kulttuurin kuvaus. Persoonalliset ihmiset hiipuvat pienen amerikkalaiskaupungin katukuvasta yhtä nopeasti kuin erikoiset pikku kaupat ja ravintolat, joita Clowes sarjassaan hakeasti muistelee.

Luonnoskirjaa aina mukanaan kantava Enid on räiskyvä toisinaajattelija. Samalla hänen oma elämänsä on totaalisesti sekaisin. Rebecca on Enidin paras

ystävä. Hänen luonteensa on tasaisempi ja päämäärä selkeämmin näköpiirissä. Silti kummallakaan ei ole paluuta lapsuuteen.

Elokuvaversio on surumielisen nostalgista sarjakuvaa synkeämpi. Ghost World on hyvin musta komedia. Alussa päähenkilöt kuuntelevat tuskastuneina vammautuneen tytön pitämää päätäjaispuhetta, joka kolisee ontouttaaan. Enid (Thora Birch) kommentoi heti kun hän ja Rebecca (Scarlett Johansson) ovat päässeet ulos koulusta: "Toikin oli niin paljon fiksumpi tyyppi ennen sitä kolaria, kun hän vielä ryyppäsi ja veti huumeita."

Kontakti-ilmoituksella tehdyn kepposen kautta tytöt tutustuvat Seymouriin (Steve Buscemi). Toimistorottana työskentelevän nelikymppisen ainoa irtolohimo on 78 kierroksen blues ja jazz-levyjen sekä vanhojen populaar-

riesineiden keräily. Enidin päämäärättömyys johtaa epätoivoiseen suhteeseen Seymourin kanssa, ja lopputulos on onneton kummallekin.

Ohjaaja Terry Zwigoffin vaikutus käsikirjoitukseen näkyy selvimmin Seymourissa, joka on yhdistelmä muiden muassa häntä itseään sekä Robert Crumbia. Taustatietoista huvittaa esimerkiksi kohtaaminen, jossa Enid tutkiskelee R. Crumb and His Cheap Suit Serenaderin levyä. Enidin kirjan piirroksia teki Sophie Crumb, selvästi isänsä tyttö.

Näyttelijäsuoritukset ovat täydellisen onnistuneita. Ghost World on sekä sarja- että elokuvana hykerryttävä, josta jää kuitenkin pala kurkkuun. Ketjuravintolat, ostoskeskukset, soittoilstat ja massaviihde jyräävät kaiken alleen, vain muistot jäävät "kummittellemaan".

Vesa Kataisto